

IZVJEŠĆA SA ZNANSTVENIH SKUPOVA

Znanstveni skup Otok Vir, Sveučilište u Zadru, Općina Vir, Zadar, Vir, 16. – 18. travnja 2015.

U organizaciji Sveučilišta u Zadru i Općine Vir od 16. do 18. travnja 2015. u Zadru i u Viru održan je interdisciplinarni znanstveni skup pod nazivom *Otok Vir*. Skup su pripremili uprava Sveučilišta u Zadru, tadašnji rektor prof. dr. sc. Ante Uglešić i posebice prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić te djelatnici Općine Vir na čelu s načelnikom Kristijanom Kapovićem.

Na skupu je sudjelovalo pedesetak znanstvenika, geografa, geologa, biologa, arheologa, povjesničara, demografa, prostornih planera, ekologa, ekonomista i filologa iz znanstvenih, kulturnih, prosvjetnih, crkvenih i drugih ustanova Zadra i Zagreba. Istraživači su iznijeli tridesetak znanstvenih radova s motrišta različitih znanosti sa svrhom obuhvatne obrade prostora otoka Vira. Rad skupa odvijao se kroz sekcijski i terenski dio.

Znanstveni skup o otoku Viru nastavak je sustavnih multidisciplinarnih istraživanja hrvatskoga otočnog prostora koja na tradicijama prvog sveučilišta u Hrvata iz 1396. potiče i provodi Sveučilište u Zadru od svoje obnove 2002. Do sada su u svrhu promicanja odgovarajućega svrhovitog i učinkovitog, suvremenog i budućeg razvitka hrvatskih otoka održani interdisciplinarni znanstveni skupovi o Ravi, Istu sa Škardom, Silbi i Velom Ratu na Dugom otoku te onomastički o Pašmanu, Ugljanu, Vrgadi, Murteru, Pagu, Kornatima i šibenskim otocima koji sadržajno zadiru i u geografska, arheološka, povijesna i pojedina druga područja.

Umnogome osobit po svojem povijesno-zemljopisnom razvitku, položaju u središnjem dijelu Jadranske Hrvatske i suvremenim prostornim procesima, otok Vir nakon izgradnje mostovne prometnice s kopnom zadarske regije obilježava brza preobrazba načina života, izgradnje, gospodarskog razvitka itd. Seoski otočni kulturni krajobraz spontano je prerastao u turističko-urbani jer je povezivanje mostom 1976. bitno izmijenilo nekadašnje značajke života i opstanka. Virani od prapovijesnih vremena ostvaruju susljedan suodnos s prirodnim datostima što dokazuje raznolika kulturna baština (liburnske gradine, antički ostatci, ostatci sakralnih objekata, utvrda Kaštelina, podmorski ostatci i dr.). Suvremene ubrzane promjene koje u oblikovanju specifičnoga litoralnog okoliša ostvaruje otočna zajednica, nakon dva desetljeća spontane i nerijetko neosmišljene izgradnje, sve više obilježava sustavno uređenje i gospodarenje prostorom radi omogućavanja učinkovitoga razvitka i kvalitetnoga života.

Radni dio skupa proveden je u šest sekcija (prirodoslovlje, arheologija i povijest, demografija, prostorno uređenje, gospodarstvo i kulturna baština). Izneseni su znanstveni rezultati s motrišta interdisciplinarnih (geografija), prirodoslovnih (geoloških, pedoloških, florističkih), humanističkih (arheoloških, povijesnih, iz povijesti umjetnosti, dijalektoloških, toponimijskih), društvenih (demografskih, gospodarskih) i tehničkih (urbanističkih) istraživanja. Oni će zasigurno biti korisni u osmišljavanju budućih koncepcija prostornoga, gospodarskoga i općega društvenog razvitka otočne cjeline Vira koja zaokružuje jednu katastarsku općinu,

S otvaranja skupa u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru

jedno statističko naselje s tri podcjeline (Vir, Lozice, Torovi) i jednu rimokatoličku župu. Poslije svake sekcije održana je kraća rasprava. Pojedincima su sudionicima u prikupljanju podataka, lociranju objekata i na druge načine pomogli stanovnici i drugi poznavatelji običaja i zbivanja na Viru, a ponajviše Općina Vir i njezini djelatnici kad god je zatrebalo. Skup je organizacijski i materijalno rezultat zalaganja i djelatnika Općine Vir.

Otvorenje znanstvenog skupa održano je 16. travnja u 19 sati u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru uz nazočnost brojnih sudionika te građana Vira i Zadra. Uvodnu riječ održao je prof. dr. sc. Damir Magaš, predsjednik organizacijskog odbora, a o važnosti skupa govorili su don Josip Lenkić, generalni vikar Zadarske nadbiskupije, Kristijan Kapović, načelnik Općine Vir, i prof. dr. sc. Ante Uglešić, tadašnji rektor Sveučilišta. Svečanost je prigodnim umjetničkim programom popratila klapa „Vir“.

U petak 17. travnja, u zgradi Općine Vir, nakon uvodnih riječi organizatora održane su radne sekcije. U sekciji prirodoslovlja koju je moderirao Josip Faričić prvi je izlagao Damir Magaš na temu *Geografski položaj i prirodno-geografska osnova u funkciji razvoja otoka Vira*, upozorivši na činjenicu različitih kartografskih prikaza Vira, povijesno nazivanog *Ueru*, *Ura*, starohrvatski *Wyr* te *Punckta Urae*, ili iskrivljeno *Puntadura*, kao poluotoka i otoka te istaknuo da Vir ima oko 2500 sunčanih sati u godini i klimatske uvjete pogodne za razvitak turizma i rekreacije. Za zemljopisni položaj važna je mostovna veza koja je Viru omogućila prestanak izolacije i odgovarajuće prometno uključivanje u sustav zadarskoga šireg regionalnog sustava, posebice kao dio Zadarske županije, u kojoj čini krajnji sjeverozapadni dio suvremenoga prostornog kompleksa zadarske urbane regije. Sanja Lozić i Denis Radoš u radu *Klima otoka Vira* razmotrili su značajke temperatura, oborina, vlažnosti i vjetrovitosti Vira, a Alan Moro, Valentina Britvić i Ljiljana Pavičić u radu *Geologija otoka Vira* osnove geološkog sastava, stratigrafije i tektonike otoka. Josip Terzić, Tihomir Frangen i Jasmina Lukač Reberski izlagali su na temu *Hidrogeologija otoka Vira*, posebice obradivši sve vodne resurse, a Dražen Perica i Kristina Krklec u raspravi *Reljef otoka Vira* govorili su o Viru kao morfološkom nastavku Ravnih kotara te istaknuli da je Vir sa svojim osobitostima iznimno privlačni prostor. Stjepan Husnjak obradio je tla otoka i njihovu važnost za razvitak poljoprivredne proizvodnje u radu *Pedologija otoka Vira*, a Marija Pandža i Milenko Milović proveli su istraživanje na temu *Flora i vegetacija otoka Vira*. Iznimno, u okviru ove sekcije održano je i predavanje Josipa Faričića i Mithada Kozličića *Vir u pomorsko-geografskom sustavu Jadrana*. Uz ostalo, predstavili su najstariji spomen Vira na zemljovidu iz oko 1530. godine, potom onaj iz 1830. kao prvu modernu kartu otoka s naznačenim sidrištima te inačicu pomorske karte iz 1893. godine s mnoštvom kartografskih podataka.

U drugoj sekciji, arheologiji, koju je vodio Damir Magaš, Smiljan Gluščević i Helga Zglav Martinac su u radu *Arheološki nalazi u podmorju virskog akvatorija* predstavili brojne arheološke nalaze u virskom priobalnom podmorju, a Mate Radović i Tomislav Fabijanić u radu *Srednjovjekovni nalazi na Viru* srednjovjekovne arheološke nalaze otoka. Najavljeno je i istraživanje Kristijana Jurana pod naslovom *Zakupi otoka Vira od 14. do 17. stoljeća*. Treću sekciju (povijest) vodio je Tado Oršolić koji je iznio i rad *Društveno-kulturne i gospodarske prilike na Viru od sredine 19. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, s vrijednom građom, posebice o školstvu toga razdoblja. Jurica Vučetić predstavio je istraživanje *Nove spoznaje o ratnim zbivanjima na Viru i Virskom moru u Drugom svjetskom ratu* s iscrpnom građom o pomorskim sukobima njemačke i britanske mornarice, kao i sudbinama preživjelih članova posada bojnih plovila. Pavao Kero, u radu *Prošlost župe Vir*, obradio je crkvenu baštinu otočne župe i njezinih sakralnih objekata istaknuvši vrijednost pikside u Viru, djela zadarskih zlatara iz 14. stoljeća.

U okviru četvrte sekcije (demografija i prostorno uređenje) s moderatorom Matom Radovićem, Damir Grbas i Josipa Grbas izlagali su na temu *Svjetionik Lanterna, Vir*, o objektu značajnom za identitet otoka, pomorski promet, nautiku i signalizaciju onedavno preuređenu u luksuznu turističku vilu. Grozdana Franov Živković iznijela je rezultate istraživanja *Stanovništvo Vira prema matičnim knjigama 19. stoljeća* istaknuvši da Vir ima glagoljske zapise iz 1698. godine te da je do početka 19. stoljeća imao porast broja stanovnika, osim pri kraju 18. stoljeća za teških zima, gladi i kuge.

Snježana Mrđen i Matea Jurica obradile su obilježja stanovništva i naselja otoka u radu *Stanovništvo Vira – suvremeni demografski trendovi*. Izneseni su podatci da je na otoku 1961. godine bilo više od 90 % autohtonog stanovništva, dok je pedeset godina kasnije taj postotak pao na 20 %. Desetljeće naseljavanja otoka do 2001. godine obilježilo je 95 % novog stanovništva iz Bosne i Hercegovine, a u sljedećem čak je 30 % novih stanovnika došlo iz Njemačke uz 43,5 % stanovnika iz Bosne i Hercegovine. Nives

S radnog dijela skupa u općinskoj zgradi u Viru

Kozulić, Dolores Barić i Stjepan Gverić u raspravi *Prostorno uređenje otoka Vira* iznijeli su problematiku suvremenog rasta i širenja Vira s motrišta prostornog planiranja uputivši na urbanu transformaciju otoka i njegovu prenaplašenu stigmatizaciju.

U subotu 18. travnja prvo je predstavljen rad Marije Pandža i Milenka Milovića *Flora i vegetacija otoka Vira* s iscrpnom građom bogatog sastava biljnih zajednica otoka. Rad je nastavljen s izlaganjima pete sekcije (gospodarstvo) koju je vodio Denis Radoš. Ante Blaće predstavio je istraživanje *Razvoj kulturnog krajolika otoka Vira*, zaključivši da je do prije četrdesetak godina virski krajolik bio ruralni, tj. poljoprivredni s prevladavajućim pašnjacima, a danas je kombinacija urbano-turističkog krajolika te prirodnog u obnovi. Ana Pejdo predstavila je istraživanje *Biciklistički promet u kontekstu razvoja turizma*, Jadranka Brkić-Vejmelka *Doprinos turizma održivom razvitku otoka Vira*, a najavljeno je i istraživanje Božene Krce Miočić i Gabrijele Vidić pod naslovom *Specifični oblici turizma na Viru*.

U okviru šeste sekcije skupa koju je moderirala Ana Pejdo predstavljena je kulturna baština otoka s predavanjima Josipa Lisca i Josipa Galića *Govor otoka Vira*, Vladimira Skračića i Nataše Šprljan *Toponimija otoka Vira*, Nikole Vuletića *Virska ihtionimija* i Ane Bašić Alerić *Povijesno graditeljstvo na Viru*. Nakon izlaganja sudionici su s virskim domaćinima obišli otok Vir te uz druženje u „Villi Lanterni“ u svečanoj atmosferi zaključili da će sudionici skupa rezultate svojih istraživanja, koji će činiti poglavlja monografije *Otok Vir*, u pisanom obliku dostaviti u roku od mjesec dana te da će glavni urednik biti Damir Magaš.

Navedena znanstvena istraživanja otoka Vira ostvarena su u okviru temeljne znanstvene djelatnosti ustanova u kojima djeluju istraživači, dijelom u sklopu pojedinih znanstvenih istraživačkih projekata, a dijelom i samostalno, uz njihov znanstveni rad, kao doprinos ovom skupu ili vlastitu istraživačkom zanimanju. Premda sekcije nisu metodološki, obujmom, pa i znanstvenom razinom ujednačene s obzirom na različite metodološke predloške pojedinih znanstvenih disciplina, vremenske i druge mogućnosti pojedinih autora, ipak je prepoznatljiva ostvarena konzistentnost, važnost i težnja za što većom sveobuhvatnošću spoznaja o Viru.

Skup je, na primjeru otoka Vira, privukao pozornost zainteresiranih za problematiku hrvatskih otoka i priobalja, njihov prostor, prošlost, sadašnjost i budućnost, njihov govor, imena, kulturnu baštinu i drugo. Nove znanstvene spoznaje, zanimljivi podatci, slikovni i drugi grafički prilozi o otoku Viru privukli su brojno slušateljstvo i dodatni su poticaj novim istraživanjima ne samo o Viru nego i o drugim otocima i prostorima hrvatskog krša i priobalja.

Damir Magaš